

PEDAGOGIKA – TA'LIM VA TA'LIM STRATEGIYALARI

Mannobov Samariddin Abdurasulovich *O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining Samarqand akademik lyiseyi "Tillarni o'rganish" kafedrası yetakchi o'qituvchisi*

Telefon: +998902700253

Tursunov Almos Sadulloyevich *O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining Samarqand akademik lyiseyi "Tillarni o'rganish" kafedrası bosh o'qituvchisi*

Telefon: +998979150624

Kalit so'zlar: *Pedagogika, xilma-xillik, izchillik, faol ta'lim, tezkor savol-javob, birgalikda va hamkorlikda o'rganish, tanqidiy fikrlash, munozara strategiyalari, simulyatsiya, sinfda hazil, so'rov asosida o'rganish, mobil ta'lim, xizmat ko'rsatish bo'yicha o'rganish, keyslar yordamida o'qitish va jamoaviy o'qitish.*

Pedagogika nima?**Pedagogika - bu o'qitish san'ati (va fan).**

Ta'lim jarayonida yuqori samaradorlikka erishgan o'qituvchilar bir qator o'qitish strategiyalaridan foydalanadilar, chunki ta'lim berishda barcha holatlarga mos keladigan yagona, universal yondashuv yo'q. O'quvchilarning turli guruhlar bilan har xil kombinatsiyalarda qo'llaniladigan turli strategiyalar ta'lim natijalarini yaxshilaydi. Ba'zi strategiyalar ma'lum ko'nikmalar va bilim sohalarini o'rgatish uchun boshqalarga qaraganda yaxshiroq mos keladi. Ayrim ta'lim metodlar ma'lum o'quvchilarning kelib chiqishi, o'rganish uslublari va qobiliyatlariga ko'proq muvofiqdir.

Intellektual faollikni, keng dunyo bilan bog'lanishni, qo'llab-quvvatlovchi sinf muhitini va farqlarni tan olishni rag'batlantiruvchi bir qator o'qitish strategiyalarini o'z ichiga olgan samarali pedagogika ta'lim va fanning barcha jabhalarini qamrab olishi kerak. Samarali pedagogik amaliyot o'quvchilar,

o'qituvchilar va maktab jamoasini bir maqsad sari birlashtiradi - bu o'quvchilar va o'qituvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va maktabdagi ta'lim va o'qitish sifatiga jamoatchilik ishonchini mustahkamlaydi.

Bu nima uchun muhim?

Pedagogika - bu o'qitish va o'rganish "qanday" sodir bo'ladi. O'quvchilar bizning mutaxassis bilimlarimiz bilan to'ldiriladigan bo'sh idishlar emas. Ular bizning ko'rib chiqilgan o'rganish tajribamiz orqali o'z tushunchalarini qurishlari kerak.

Menga xilma-xillik kerakmi yoki izchillik kerakmi?

Javob ikkalasi ham. O'quvchilar samarali o'rganish uchun o'zlarini xavfsiz his qilishlari kerak. Sinfdagi barcha o'quvchilarni qamrab olish uchun sizga xilma-xillik kerak. Shuning uchun yuqori darajada o'qitishning samarali usullarini ishlab chiqish uchun turli xil o'qitish strategiyalari muhim ahamiyatga ega.

O'quvchilarning bilimini yaxshilash uchun o'qituvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan turli xil o'qitish strategiyalari mavjud. Quyidagi metodlar dars mashg'ulotini yanada qiziqarli va mazmunli qilib tashkil qilishingizda ko'maklashadi:

- **Faol ta'lim** - faol o'rganish - bu o'qituvchining ma'ruzasini passiv tinglashdan tashqari, o'quvchilar sinfdagi qiladigan har qanday narsadir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faol o'rganish o'quvchilarning ma'lumotni tushunishi va eslab qolishini yaxshilaydi va muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash kabi yuqori darajadagi kognitiv qobiliyatlarni rivojlantiradi.

- **Sinfdagi tezkor savol-javob vositasidan foydalanish** - tezkor savol-javoblar o'quvchilardan so'ragan ko'p tanlovli savollarga javoblarini tezda to'plash va umumlashtirish imkonini beradi.

- **Birgalikda va hamkorlikda o'rganish** – birgalikda hamda hamkorlikda o'rganish ta'lim maqsadiga erishish uchun o'quvchilar kichik guruhlarda birgalikda ishlaydigan ta'lim yondashuvlaridir. Ularni puxta rejalashtirish va amalga oshirish kerak, lekin ular doimiy ravishda tashkil etilgan guruhlarini talab qilmaydi.

- **Tanqidiy fikrlash** - Tanqidiy fikrlash - bu sezgi, aniqlik, aks ettirish, bog'lash, xulosa chiqarish va hukm qilish qobiliyatini o'z ichiga olgan aqliy faoliyatlar yig'indisidir. U ushbu faoliyatni birlashtiradi va o'quvchiga qanday bilimlar mavjudligini bilishga imkoniyat yaratadi.

- **Munozara strategiyalari** – O'quvchilarni munozaraga jalb qilish ularni o'z qarashlarini rivojlantirishga va o'z ovozlari eshitishga undash orqali ularning bilim olishi va motivatsiyasini mustahkamlaydi. O'zaro muloqot uchun qulay muhit o'quvchilarni gapirishga undashning birinchi qadamidir.

- **Tajriba orqali o'rganish** – Tajriba orqali o'rganish – “amalda o'rganish”ga, ishtirokchining subyektiv tajribasiga qaratilgan ta'limga yondashuv. Pedagogning vazifasi tayyorgarlik va aks ettirish mashqlarini o'z ichiga olgan “to'g'ridan to'g'ri tajribalar” ni loyihalashdan iborat.

- **O'yinlar/tajribalar/simulyatsiyalar** - O'yinlar, tajribalar va simulyatsiyalar o'quvchilar uchun boy ta'lim muhiti bo'lishi mumkin. Bugungi kunda o'quvchilar o'yin o'ynash va Internet, telefonlar va boshqa maishiy texnika kabi interfaol vositalardan foydalanish bilan ulg'aydilar. O'yinlar va simulyatsiyalar o'quvchilarga haqiqiy muammolarni xavfsiz muhitda hal qilish va shu bilan birga zavqlanish imkonini beradi.

- **Sinfda hazil** - Sinfda hazildan foydalanish tushunish va esda qolishni yaxshilash orqali o'quvchilarning organishini yaxshilaydi.

- **So'rov asosida o'rganish** - o'qitishning so'rov usulida o'quvchilar tushunchalarni o'zlari tushunishga erishadilar va o'rganish mas'uliyati ularda bo'ladi. Bu usul o'quvchilarni butun ta'lim tajribalarida foydalanish mumkin bo'lgan tadqiqot ko'nikmalarini shakllantirishga undaydi.

- **Fanlararo o'qitish** – fanlararo o'qitish ikki xil mavzuni bir sinfda birlashtirishni o'z ichiga oladi. Fanlararo o'qitishda ishtirok etuvchi o'qituvchilar o'quvchilarning materialga boshqacha yondashishlarini, fakultet a'zolari ham o'zlarining intizom mazmunini yaxshiroq tushunishlarini aniqlaydilar.

- **Ta'lim oluvchiga yo'naltirilgan ta'lim** – O'quvchiga yo'naltirilgan o'qitish o'quvchining ta'lim markazida ekanligini bildiradi. O'quvchi o'rganish

uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi, o'qituvchi esa o'rganishni osonlashtirish uchun javobgardir. Shunday qilib, sinfdagi kuch o'quvchiga o'tadi.

- **Ta'lim jamiyatlari** - hamjamiyat odamlarni birgalikda o'rganish, kashfiyotlar va bilimlarni yaratish uchun birlashtiradi. O'quv hamjamiyatida barcha ishtirokchilar o'quv maqsadlariga erishish uchun mas'uliyatni o'z zimmalariga oladilar. Eng muhimi, o'quv jamoalari - bu ta'lim maqsadlariga erishish uchun odamlar birlashadigan jarayon.

- **Ma'ruza strategiyalari** – Ma'ruzalar bugungi kunda ko'pchilik o'qituvchilarning darslarda o'rganadigan usulidir. Biroq, hozirgi o'quvchilar bilan ma'ruza o'qish, o'quvchilarga ma'lumot etkazish vositasi bo'lsa ham, ularning e'tiborini juda uzoq vaqt ushlab turmaydi.

- **Mobil ta'lim** - Mobil ta'lim - bu o'quvchi belgilangan joyda bo'lmaganida sodir bo'ladigan har qanday ta'lim turi.

- **Onlayn/Gibrid kurslar** - Onlayn va gibrid kurslar puxta rejalashtirish va tashkil qilishni talab qiladi. Biroq, kurs amalga oshirilgandan so'ng, an'anaviy kurslardan farq qiladigan muhim fikrlar mavjud. O'quvchilar bilan muloqot juda muhim bo'ladi.

- **Muammoga asoslangan ta'lim** – muammoga asoslangan ta'lim (MAT) – o'quvchilarni “o'rganishni o'rganish”ga chaqiruvchi ta'lim usuli bo'lib, real dunyo muammolariga yechim izlash uchun guruhlarda ishlaydi. Jarayon muammolarni hal qilish yoki hayotda duch keladigan qiyinchiliklarni hal qilish uchun keng tarqalgan tizimli yondashuvni takrorlaydi va o'quvchilarga o'z martabalarini afzal ko'rishga yordam beradi.

- **Xizmat ko'rsatish bo'yicha o'rganish** – xizmat ko'rsatuvchi ta'lim ba'zi bir jamoat loyihalarida akademik mazmunni fuqarolik mas'uliyati bilan birlashtirgan ta'lim turidir. Ushbu o'rganish usuli yaxshi shakllantirilgan va har doim nazorat qilib boriladi va o'quvchiga nima sodir bo'lganligi haqida fikr yuritishga imkon beradi.

- **Ijtimoiy tarmoq vositalari** - Ijtimoiy tarmoq vositalari o'qituvchilarga o'quvchilarni yangi va turli xil aloqa vositalariga jalb qilish imkonini beradi.

• **Turli xil o'quvchilarni o'rgatish** - O'qituvchilar bugungi kunda o'z kurslarida turli xildagi o'rganuvchilarga duch kelishadi va ular bilan qanday kurashishni bilish uchun ko'p marta yordamga muhtoj bo'lishadi.

• **Keyslar yordamida o'qitish** – Case Study o'quvchilarga real hayotiy muammolarni taqdim etadi va ularga sinfda o'rganganlarini hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi. Keyslar, shuningdek, o'quvchilarni mantiqiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga va agar jamoalarda qo'llanilsa, guruhlar bilan o'zaro ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga undaydi. O'quvchilar muammolarni aniqlaydilar, mumkin bo'lgan muqobil harakatlarni tahlil qiladilar va o'z tanlovlari uchun mantiqiy asoslar bilan yechimlarni taklif qiladilar.

• **Jamoaga asoslangan ta'lim** - jamoaviy ta'lim (JAT) o'qitishning ancha yangi yondashuvi bo'lib, unda o'quvchilar o'zlari o'rganishlari uchun bir-biriga tayanadilar va darsga tayyor holda kelishlari uchun javobgar bo'ladilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, jamoaviy ta'lim amalga oshirilganda o'quvchilar ko'proq mas'uliyatli va faolroq bo'lishadi. JAT va oddiy guruh faoliyatining asosiy farqi shundaki, guruhlar doimiy bo'lib, dars vaqtining katta qismi guruh yig'ilishiga bag'ishlangan.

• **Jamoaviy o'qitish** - eng yaxshi holatda, jamoaviy o'qitish o'quvchilar va o'qituvchilarga o'zaro hurmat va mavzuga umumiy qiziqish bilan belgilanadigan sharoitda sog'lom fikr almashishdan foyda olish imkonini beradi. Ko'pgina hollarda ikkala professor-o'qituvchi har bir darsda ishtirok etadilar va turli xil o'zaro ta'sir uslublarini, shuningdek, turli nuqtai nazarlarni taqdim etishlari mumkin.

• **Topshiriqlarni yozish** - sinf uchun topshiriqlarni yozish ularga tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini qo'llash imkoniyatini beradi, shuningdek, kurs mazmunini o'rganishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar va internet saytlar ro'yxati:

1. Larry Ferlazzo "Teaching stratagies that work", English Language Learners
2. The Relevance of the CEFR to Teacher Training;
clients.squareeye.net/.../Baby 2-08CECR-North....
3. <https://www.teachingstratagies.com> <https://www.powerschool.com>